HET HELDERE HOREN VAN HERMAN SABBE
(Brugge 24 augustus 1937 – Brugge 15 november 2024)

Horen we Herman Sabbe? Hij ging in stilte, de laatste zware loodjes gedragen door Lou en zijn familie die ons vandaag ook vergezellen. Hij zou het mij, als zijn luidruchtige oud-student, niet vergeven mocht ik de stilte niet doorbreken. Er klinkt zoveel. Horen we de wereld van Herman Sabbe nog? De wereld van Louis De Meester en Michel De Ghelderode, de wereld van Lucien Goethals en Don Quichotte, de wereld van Karel Goeyvaerts en het gegoochel met series, elektronica en mystieke getallen. Het Brugge en het Vlaanderen van mama Maria, vader Victor, van Julius en Maurits Sabbe. De klokken en wolken van György Ligeti en de golven van de Synthi100. De wereld van de man die als cellist nog Marlene Dietrich in het orkest mocht begeleiden en die een recital speelde voor koningin Elisabeth.
In gesprek met Gust Gils zei hij: "Voor mij is alle muzikale activiteit, of dat nu is: uitvoeren of componeren van muziek of reflecteren over muziek, een wijze van voorstellen van de wereld, en een wijze van zijn in de wereld als een vorm van intermenselijk handelen. Je kunt dus inderdaad zeggen dat mijn bezig-zijn-met-muziek een ethische grondslag heeft, berust op een humanistische inspiratie." Dat klinkt serieus, maar bij Herman was de lach zelden ver weg, van de glimlach tot het geschater. Niet toevallig meent hij het meeste plezier beleefd te hebben aan het schrijven van zijn boekje over Dada. "In elk geval is het dadaïsme slechts verklaarbaar als een opstanding van de ethische mens. Het ligt niet aan de dadaïst, maar aan de kulturele omstandigheden waarin hij heeft gewerkt, dat hij dit moeten doen heeft door aan de methodische twijfel een irrationalistische kleuring te geven: Cogito, ergo sum DADA."

Een al dan niet dadaïstische discussie over wat, hoe en waarom 'muziek' is, is voor Herman Sabbe zijn leven lang nooit een loze discussie. Als wetenschapper, docent, musicus en spelende mens heeft hij deze discussie aangewakkerd waar en wanneer hij maar kon. Deze doctor in de rechten, uitmuntende cellist, doctor en uiteindelijk professor in de musicologie, fervent wielrenner, echtgenoot, (groot)vader en liefhebber van een goede picon vin blanc wist in zijn geschriften en voordrachten een diepgaand onderzoek en een scherpe analyse te koppelen aan een sprankelend taalgebruik. Een zekere schalksheid was daarbij zelden ver weg, al dan niet tussen de regels. Af en toe moest en zou er buiten de lijntjes gekleurd worden. In dit beredeneerd-passionele kleuren met woorden en klanken poogde hij om de traditionele scheiding tussen historische en systematisch-theoretische muziekwetenschap te overwinnen. Dit mede in het teken van de uitbouw van muziekwetenschap tot cultuurwetenschap. Hij onderzocht daarbij muziek als autonome kunst, in verbinding met andere kunsten én in de culturele historiciteit. Nooit werd de mens als homo musicus vergeten. Te begrijpen als "muziekmaker". *Homo musicus*. *Over Muziek als Evolutionaire Adaptatie* is niet toevallig de titel van het laatste grootschalige essay van de hand van deze 'sabio con brio', zoals dichter Jan van der Hoeven hem liefdevol noemde. Alle boeken, cursussen, radio-uitzendingen, kritieken en essays opsommen die daarvoor ontstonden, zou een geweldige lijst opleveren. Een paar mijlpalen:
Het muzikale serialisme als techniek en als denkmethode, zijn tweede doctoraat -na dat in de rechten- gaat uit van composities van de Belgische componisten Karel Goeyvaerts, Lucien Goethals en Henri Pousseur. Het is een "onderzoek naar de logische en historische samenhang van de onderscheiden toepassingen van het seriërend beginsel in de muziek van de periode 1950-1975". Voor zijn mentor Jan Broeckx toont de studie "aan tot welke interdisciplinaire volledigheid het muziekwetenschappelijk bedrijf in staat is, als theoretische rationaliteit en historische substantialiteit met elkander in wisselwerking worden gezien." Het technische standpunt primeert nog in dit baanbrekende werk. In *Wie die Zeit verging: die Einheit der Stockhausen-Zeit*

en *György Ligeti: Studien zur kompositorischen Phänomenologie* gaan muziektheorie, formele analyse en hermeneutische interpretatie dan weer hand in hand. De status van de componist in de hedendaagse samenleving, de problematiek van de notatie en de vele facetten van het serialisme, de aleatoriek, het minimalisme en de nieuwe tonaliteit zijn maar een paar van Herman Sabbe's dada's. Om over zijn bijzondere affiniteit met Dada nog maar te zwijgen.
De waaier aan denkpistes die hij verkent, komen uiteindelijk samen in het boek *All that music!: een antropologie van de Westerse muziekcultuur*.

Terwijl die boekenweelde ontstaat, verschijnen onder zijn wakend oog onder andere ook de zes delen van de inmiddels beruchte reeks Documenta Musicae Novae, richt hij in 1972 samen met André Laporte de Belgische afdeling van de International Society for Contemporary Music op, creëert hij als cellist tal van nieuwe composities, is hij redacteur van onder andere Interface (het latere Journal of New Music Research), is hij muziekcriticus voor de Kunst- en Cultuuragenda en is hij één van de pijlers van het Instituut voor Psychoacustica en Elektronische Muziek. Tijdens het plegen van al die wapenfeiten is hij nooit zijn studenten uit het oog verloren. Meerdere generaties kunstwetenschappers en musicologen werden door zijn onderzoek, geschriften en voordrachten aangemoedigd om de eigen standpunten en vraagstukken nog scherper te stellen.

In zijn essay *Homo Musicus*, overigens uitgegeven door deze Academie, focust hij op "Waarom is muziek?" Om die vraag te beantwoorden en tal van nieuwe vragen te laten ontstaan combineert hij inzichten uit de neurobiologie, de genetica, de waarnemingspsychologie, de economie en de musicologie. Bovenal toont het zijn geweldige verbeeldingskracht en zijn nog steeds zoekende geest. Een geest die al vroeg besefte dat 'muziek' niet kan ontbreken in een wetenschap van de mens, dat muziek een uitgelezen voorwerp is waarrond een multi-disciplinaire omvattende (zelf)kennis van de mens kan worden opgebouwd: "Indien er een activiteit is die, globaal beschouwd, de verzamelde fylogenetische lagen in het menselijk brein: onze meest primitieve, instinctuele aanleg én onze meest spirituele aspiraties kan aanspreken, is het wel de muziek. Zodoende houdt muziek de kansen gaaf op overleving van de soort in de evolutie."
Het essay eindigt met wat Herman Sabbe als 'voorspelbare profetie' bestempelt: "Zolang de menselijke soort zoals we haar vandaag kennen bestaat, zal muziek bestaan en evolueren – verdraaiingen van de boodschap door de boodschappers zijn ten dezen (zoals voorheen reeds geopperd) heilzaam. 'Er zullen altijd helderhorenden zijn die de muziek van de toekomst kennen.'"
Helder horen. Dat is helder. Herman hoort niet meer, maar wij horen hem nog. Bij deze laten we hem nog eens zelf aan het woord. Voor exact 4'33''.

Jelle Dierickx